

Андрій Шевчук,
кандидат історичних наук, доцент,
вчитель історії КЗ «Житомирський
обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей»
Житомирської обласної ради

З ДОСВІДУ ПРОВЕДЕННЯ ОНЛАЙН-УРОКУ З ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ НА ТЕМУ: «ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ: 30 РОКІВ РОЗВИТКУ»

Національно-патріотичне виховання учнів є надзвичайно складним процесом, який потребує системної і кропіткої щоденної праці з боку всього педагогічного колективу. У комунальному закладі «Житомирський обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей» Житомирської обласної ради завдяки зусиллям адміністрації (директор ліцею Людмила Віталіївна Корінна) і педагогів на високому рівні проводиться робота у цьому напрямку. Зауважимо, що багаторічним партнером навчального закладу виступає Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», який допомагає в теоретичному і практичному аспекті. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про добробут свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави¹. При здійсненні національно-патріотичного виховання використовується указ Президента України «Про

¹ Національно-патріотичне виховання дітей та молоді. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/>

стратегію національно-патріотичного виховання» від 18.05.2019 р.², де зазначено, що національно-патріотичне виховання є важливим засобом громадянської освіти і одним з пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства. Важливим є також лист Міністерства освіти і науки України від 16.08.2019 №1/9-523 «Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році»³.

Заради вирішення поставлених завдань ліцей співпрацює з багатьма організаціями та установами, є членом багатьох проектів. Важливе значення має його активна участь у Міжнародному проекті «Створення мережі інтерактивних парламентських просвітницьких осередків для учнів молодшої і середньої школи», що реалізується громадською організацією «Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики» в межах Програми USAID «РАДА: відповідальність, підзвітність, демократичне парламентське представництво», що виконується Фондом Східна Європа. Ефективне функціонування парламентаризму є необхідною умовою демократичного розвитку України, незворотності її цивілізаційного поступу. Виховання в учнів поваги до роботи Верховної Ради України, формування розуміння ефективності функціонування народних депутатів, можливості впливу на роботу установи є головними завданнями для учасників проекту.

15 травня 2020 р. Верховна Рада України відзначала своє 30-річчя. Саме у цей день у 1990 р. набула повноважень Верховна Рада України I (першого) скликання, яка 24 серпня 1991 р. проголосила незалежність України. На честь цієї дати Освітній центр Верховної Ради України організував для активних підлітків молодше 18 років Всеукраїнський онлайн-урок «Мій парламент: розумію і впливаю!»⁴.

² Указ Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання» від 18.05.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019>

³ Лист Міністерства освіти і науки України від 16.08.2019 №1/9-523 «Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році». URL: https://drive.google.com/file/d/1Db5P_CNZu5Sp5v_4_yKJUJrHLqeKrJ4u/view

⁴ Всеукраїнський онлайн-урок з нагоди 30-річчя Верховної Ради України URL: <https://rada.gov.ua/news/Novyny/192781.html>

«Житомирський обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей» не залишився осторонь цієї події і, враховуючи перебування на карантині, для учнів 8 – 11 класів було організовано онлайн-уроки з парламентаризму (використовуючи платформу Zoom). Беручи до уваги, що більшість учнів 11 класу незабаром складатимуть зовнішнє незалежне оцінювання з історії України, було запропоновано тему: «Верховна Рада України: 30 років розвитку». Перед нами постало комбіноване завдання: не лише поглибити знання учнів з парламентаризму, але і повторити з ними основні події історії України: «Розділ IV. Відновлення незалежності України (1985 – 1991), «Розділ V. Становлення України як незалежної держави (1992 – 2013), «Розділ VI. Творення нової України (з 2014 р.).

Враховуючи, що значну частину матеріалу учні опрацьовували під час вивчення «Основ правознавства» і «Історії України», ми використали урок узагальнення і систематизації знань із використанням презентації. Насамперед для актуалізація опорних знань було запропоновано відповісти на тестові запитання закритого типу:

1. Термін «парламент» – французького походження і в перекладі означає:
2. Коли в Україні розпочала свою роботу Верховна Рада України і скликання?
3. Кількісний склад Верховної Ради України відповідно до Конституції України складає?
4. Хто був першим головою Верховної Ради України незалежної України?
5. Хто є головою Верховної Ради України на сьогоднішній день?
6. Встановіть відповідність між датами і прийнятими Верховною Радою України знаковими актами:

16 липня 1990 р.	Декларація про державний суверенітет
24 серпня 1991 р.	Конституція України
28 червня 1996 р.	Акт проголошення незалежності України

22 лютого 2014 р.

В. Янукович позбавлений статусу президента
Верховною Радою України

Учні занотовували правильні відповіді з тим, щоб при підведенні підсумків отримати можливість перевірити свої знання.

Далі школярам повідомлялися тема, мета і завдання уроку та мотивація навчання. Узагальнення і систематизація знань здійснювалася наступним чином:

1. Поняття та сутність парламенту. Передусім було визначено, що парламент – це загальнонаціональний представницький орган влади, який здійснює свою діяльність на постійній основі і основною функцією якого є законотворчість. Термін «парламент» походить із середньовічної латини, де слово *parlamentum* означало богословську бесіду (дискусію) монахів. Разом з тим, у радянській літературі термін пов'язували із транскрипцією французького дієслова «говорити» (*parle* або *parler*), що давало підставу вважати установу говорильнею (*зверніть увагу на перше запитання тестування*). Таку тезу можна вважати ідеологемою. У XIII ст. у Франції «парламентами» називали суди, в Англії спочатку так називали велику раду королівства і лише пізніше вона трансформувалася у відповідний орган станово-представницької монархії. На сучасному етапі у багатьох країнах за власну назву законодавчого органу слугує саме термін «парламент», який нерідко вживається разом із власною назвою⁵.

2. Характер і зміст парламентаризму. Характеризуючи парламентаризм, ми визначили, що це система організації державної влади, для якої характерним є визнання провідної або істотної ролі парламенту. Термін «парламентаризм» набув поширення тільки в XIX ст., але ніколи не використовувався в основних законах, а вживався у літературі для позначення державного ладу Великобританії (вживали термін «золотий вік парламентаризму»). Згодом термін набув поширення і як його синоніми використовувалися терміни «парламентський режим», «парламентарна

⁵ Шаповал В.М. ПАРЛАМЕНТ [Електронний ресурс]. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Parlament>

(парламентська) держава», «парламентарний лад», «парламентська демократія» тощо. Сучасні правознавці стверджують, що парламентаризм можливий тільки в умовах демократичного політичного режиму, а справжня демократія ґрунтується на реальному парламентаризмі⁶.

3. Шляхи розвитку парламентаризму в Україні. Висвітлюючи це питання необхідно пригадати передмову до ґрунтового наукового дослідження «Історія українського парламентаризму...», здійсненого науковцями Інституту історії України НАН України. Автори зазначають, що у 2010 р. (ВРУ I скликання було 20 років) український парламентаризм відзначив своє 20-річчя. Верховна Рада України першого скликання стала законодавчим органом суверенної влади і створила незалежну державу. Наголошено, що відтоді український парламент керує економічним, суспільно-політичним й культурним життям, крок за кроком наближаючи Україну до об'єднаної Європи. Зазначено, що разом з тим сучасний український парламентаризм має міцні історичні корені⁷. З цим твердженням перегукуються висновки Б. Максимця, який переконує, що український парламентаризм як принцип організації влади вперше з'являється лише наприкінці ХХ ст., хоча має своє глибоке коріння на українських землях. Поява його стала можливою завдяки трансформації радянської політичної системи, що призвело до проголошення державної незалежності України, що супроводжувалося появою багатопартійності та ідеологічного плюралізму тощо. Однак, дослідник вважає, що практика парламентаризму в рамках незалежної України потребує удосконалення⁸. Л. Баликіна вважає, що парламенту України треба переглянути свою роль серед інших органів влади. Щоб цього досягти, треба чимало зробити: сформувати в суспільстві політичну культуру, створити у населення позитивне довірче ставлення до

⁶ Шаповал В.М. [Парламентаризм](#) // [Юридична енциклопедія](#) : [у 6 т.] / ред. кол. [Ю. С. Шемшученко](#) (відп. ред.) [та ін.] – К.: [Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана](#), 2002. – Т. 4: Н – П. – 720 с. URL: <https://leksika.com.ua/15070412/legal/parlamentarizm>

⁷ Історія українського парламентаризму: від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення / голова ред. ради В.М. Литвин; кер. авт. кол. В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. - К.: Вид-во "Дніпро", 2010. - 636 с.

⁸ Максимець Б. Історія становлення інституту парламентаризму в Україні // Вісник Національної академії державного управління при президенті України. - 2009. - № 3. – С. 202-208.

представницьких органів влади та розуміння своєї відповідальності за якість влади, а парламент мав би відповідати за свої обіцянки і свою діяльність перед суспільством⁹.

4. Парламент України – Верховна Рада України: 30 років поступу.

Насамперед було згадано, що Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, парламент. Її попередницею була Верховна Рада УРСР. 4 березня 1990 р. відбулися перші вільні вибори до Верховної Ради і 15 травня Верховна Рада вперше почала працювати як парламент – постійно (звернути увагу, що це друге питання тестування). З курсу історії України наголошено школярам про парламентську боротьбу. Зосереджено увагу на ту роль, яку відігравав парламент у перший період свого функціонування, що відобразилося у прийнятті 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет і 24 серпня 1991 р. – Акт проголошення незалежності України (при прийнятті останнього зауважити роль спікера Л. Кравчука). Протягом 1991 – 1995 рр. Верховна Рада внесла численні зміни до Конституції 1978 р., запровадила поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову. Потрібно згадати про участь інституції у конституційному процесі, що мало наслідком прийняття нею 28 червня 1996 р. нової Конституції України. У ній було чітко визначено конституційний статус парламенту як органу державної влади, встановлено перелік її повноважень та засади її взаємодії з іншими органами державної влади¹⁰. Далі було охарактеризовано конституційний статус парламенту, його повноваження, наголошено на статусі народних депутатів, порядку роботи інституції. З 29 серпня 2019 р. розпочала свою діяльність Верховна Рада України 9 скликання і головою обрано Дмитра Олександровича Разумкова.

⁹ Баликіна Л. Парламентаризм – система політичної організації держави [Електронний ресурс]. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/bmju_2012_2_15.pdf

¹⁰ Гавриш С.Б. **ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ** [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2003. - 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Verkhovna_Rada_Ukrainy

Насамкінець необхідно зупинитися на характеристиці роботи парламенту в сучасних умовах.

Підбиваючи підсумки уроку, передусім разом з учнями повернулися до вхідного тестування і, після перевірки відповідей разом, вони самостійно оцінили свої знання. На завершення спільно з учнями прийшли до висновку, що хоча розвиток парламентаризму в Україні супроводжується труднощами, але 30 років розвитку Верховної Ради України переконують у вірності обраного народом України демократичного шляху. Творення процвітаючої демократичної, соціальної і правової держави покладається і на молоде покоління.